

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 2
8 IANUARIE 1928

În acest număr: După un sfert de veac de Octavian Goga; Singur, în surdină, poezii de Zaharia Bârsan; Responsabilitatea cuvântului de I. A. Gârbiceanu; Ardealul în România de Silviu Dragomir; Subiect de nuvelă de M. N. Condiescu; O carieră strălucită de Alexandru Hodoș; Cronica teatrală: Generalități de T. Arghezi; Gazeta rimată: Parodii neoriginale de Al. O. Teodoreanu; Insemnări: Partidul celor morți; Atitudini minoritare; A murit Valeriu Branice; Urmările legii administrative; În amintirea răposatei; Apelul la străinătate; Un fapt care nu există.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

Țara Noastră

După un sfert de veac

— In amintirea revistei „Luceafărul” —

Lumea noastră a pierdut aproape cu totul obiceiul de-a privi înapoi.

Infrigurarea cu care se trăiește astăzi refuză retrospectivitatea ca un balast inutil și ne ține pe toți ancorați de prezent, prizonieri îndârjiți ai actualității. Cultul trecutului pare a fi mai mult un apanaj al vremilor cumpănite, când lipsind fulgere pe orizont, sufletul poate călători liniștit departe și poate desgropa cântece uitate. Aducerile aminte, păsări de noapte, nu ciripesc la fereastră, când viscolește afară și vântul sguđuie crestele copacilor.

De-a aceea, cine să se mai mire că în conștiința publică azi a slăbit venerația pentru altarele de odinioară, și că amintirile zilelor de demult ne cercetează tot mai rar, ca niște biete rude sărace oprite la mijlocul drumului, când ar vrea să ne bată la poartă? În adevăr, prezentul, cu apăsarea lui formidabilă, angajază așa de înfețit fibrele simțirii noastre, că rămânem copleșiți pe urma lui. Războiul recent și transformările vulcanice ce-a pricinuit s'au pus între noi și trecut ca o perdea de fier. Nu mai vedem dincolo de el, toate reminiscentele s'au localizat aici, și au eclipsat restul. Avem astfel o mulțime de neajunsuri, care se resimt în viața curentă pe urma acestui hiatus de memorie. S'a creat o atmosferă de zăpăceală generală a unei lumi improvizate, cu fenomene de parvenitism social și de spoyală intelectuală. S'ar părea că nu mai știm pentru moment, cine-am fost și de unde-am pornit la drum, că toate valorile sunt influențate de valuta postbelică și că stăpâniți de ritmul agitat al momentului, am pierdut acel sentiment normal de continuitate organică, acea senzație binefacătoare, care te fortifică, fiindcă îți desvelește rădăcinile și-ți dă impresia că ești o verigă într'un lanț de evoluție. E firesc că în această

invălmășeală slăbiciunile ies, mai mult la suprafață și că aventurieri de tot soiul scot capul pe la colțuri ca să le speculeze. Viața curge astfel fără control înainte, tumultuoasă și tulbure, ca ori-ce râu desfundat după o mare rupere de nori...

Cui să-i mai fi trecut prin minte în astfel de împrejurări, să se oprească o clipă măcar și să însemne la răvaș, că s'au împlinit douăzeci și cinci de ani, de când un mănunchiu de fineri au întemeiat la Budapesta revista *Luceafărul*, care un deceniu și mai bine a fost pentru generația noastră îndreptarul sufletesc de-așa mare importanță? Afară de două publicații ardeleni, a căror cuviință provincială nu se aude în depărtări, n'am văzut să se fi scris undeva un articolăș de ocazie. Marile cotidiene au trecut, se înțelege, cu cel mai mut dispreț pe lângă data umilă, servindu-și mai departe cititorii cu obișnuita porție de scandal...

Iertare, Albert Honigman, luminător al țării mele, de trei ori iertare, că îndrăznim să frângem consemnul făcerii voastre și reînviem în treacăt rosturile Ardealului de pe vremea când rotativele din Să-rindar nu-l fericeau încă cu dragostea lor frățească...

* * *

Înainte cu un sfert de veac...

Poate e perioada cea mai sălcie din istoria modernă a românismului comprimat sub fosta opresiune maghiară. Veacul al nouăsprezecelea, se știe, s'a încheiat pentru monarhia Habsburgilor cu triumful sgeomotos al Budăpestei, care lansase demult ideea statului național maghiar și visa douăzeci de milioane de Unguri. La București se trata afunși sub sugestionile Triplei Alianțe și nici un partid nu așisese încă o nouă orientare în politica externă, pe care o diriguia cu mână tare Regele Carol. Românii ardeleni trecuseră tocmai prin decepțiile amare ale Memorandului trimis la Viena. Au urmat anii de închisoare, prăbușirea definitivă a Burgului împărătesc în sufletul mulțimei. Între conducători se cuibărise aici desbinarea, care se măcina la două gazete certărețe, susținute și îndrumate ocult de cele partide politice din Regat. Românismul din Ardeal se simțea tot mai orfan. În Viena nu mai credea, în Bucureștii, de unde D. Sturdza trimitea decorație lui Jeszenszky, nu începuse încă să creadă. Toată viața publică tânja fără relief, cu o linie evidentă de oboseală. Cele două biserici cu așezămintele lor tolerate de conservatismul Habsburgilor, rămăseseră singurele noastre puncte de sprijin. Ca manifestații culturale contau doar adunarea anuală a Asociației dela Sibiu și a Societății de Teaftru, cu reprezentații primitive de diletanți... Era orizontul cultural coborât al unui colț de pământ oropsit de statul dușman, în care aproape patru milioane de oameni aveau exact patru licee pe limba lor...

Cum se putea desvolta în acest cadru sufletul unui cărturar ardelean?

Crescut de obicei în școala ungurească, îmbibat metodic de cultură streină, simțind tentaculele spiritului ostil ori unde îl purta viața, cum mai putea să reziste în lupta de apărare națională și să rămâie un precursor al desrobirilor viitoare? Ducând traiul unei așezări mai mult decât modeste, asvârlit într'un orașel provincial, în care toți funcționarii erau unguri, sbătându-se din greu ca să-și câștige bucătura de pâine, din ce izvoare ascunse își putea trage el mândria de rasă, ca să aibă o justificare pentru conștiința lui și o pavază mântuitoare în fața ispitelor de contopire? Ieșit odată din cercul strâmt al vieții țărănești, unde nu se mai putea întoarce, mai avea el un rezervoriu moral care să-i primenească forțele de rezistență? Ii punea la îndemână viața asta care-l despoia neconținut, măcar satisfacțiile celor mai elementare exigențe sufletești? Era *Familia* dela *Oradea* a răposatului Iosif Vulcan un far de lumină menit să neutralizeze, dacă nu să distrugă, strălucirile orbitoare ale vitrinelor cu cărți, în care se etala numele scriitorilor unguri de pe malul Dunării? Putea piesa *Vlăduțul Mamii*, bunăoară, să-i trezească altceva, decât amărăciunea degradantă a unei situații de strigătoare inferioritate în comparație cu teatrul ce văzuse el la Pesta, unde făcuse anii de Universitate? Iată o serie de întrebări chinuitoare, al căror răspuns consecvent negativ trecea ca un vânt de îndoială pustiitoare în mintea cărturărimii românești înjghebat în Ardealul de-acum douăzeci și cinci de ani...

Consecințele fatale ale acestei lupte surde au început a se resimți pe ici pe colo și-au început să schimbe aspectul tradițional al clasei conducătoare dela noi, care se zămislise odinioară după mișcarea dela patruzeceșiopt într'o izolare absolută de spiritul unguresc. Eram în primejdia de-a vedea generalizându-se acel tip hibrid, nici român nici maghiar, produs din silita încrucișare intelectuală, pe care o pregătea cu un mare lux de amănunte pedagogia savantă a unui conte Apponyi, sau alt reprezentant al Ungariei de-atunci. Nu mai erau apariții sporadice figurile jalnice, care după anii de studii aduceau acasă în „inteligenta“ ardelenescă impulsuri noi și distructive. Se fixa tot mai mult categoria proaspătă a acestor nenorociți emisari ai metropolei, care după câțiva ani petrecuți în laboratoriu ei își atrofiaseră pornirile ancestrale. Pela toate praznicele vieții noastre țărănești începuseră să se ivască fruntașii de legea nouă, care cereau să se afirme și să-și imprime pecetea lor. Tot mai mult erau dați la o parte bătrânii crescuți pe vremea absolutismului austriac, cu orizonturi culturale mai largi, ca să le ia locul diverși fineri grăbiți cu diplomele confecționate în școlile de ieniceri dela Budapesta. Cine a pătruns cu atenție stările acestei epoci și a luptat conștient împotriva lor, sau cine urmărește astăzi cu o pricepută analiză zestrea maghiarismului inadapabil în subconștientul atâtor celebrități politice dela noi, își dă seama de nenorocirea care ne păștea. Riscam să intrăm cu totul în zona de influență culturală, care ni se prepara meșteșugit de către concepția de guvernământ a Coroanei sfântului Ștefan. Eram pe cale să generalizăm timpul sus-pomenit, pe care aveam să-l transmitem după împlinirea hotarelor, ca pe-un încurcă-lume în noua orânduire de stat...

Trebuia o grabnică mișcare, deci, nu numai de protestare a unei diferențieri de rasă, dar și de afirmare vie a unei gândiri specific românești. Trebuia o trâmbiță fermecată, care să curme acest somn letargic și cutremurând toate energiile latente să răscolească instinctele noastre de viață, exaltându-le până la frenezie.

Erau zile când logica tainică a autoconservării noastre cerea mai mult decât temperamente de lupiațori, cerea verb înfrapat de proroci.

* * *

Ei bine, cu această misiune excepțională s'a însărcinat un mă-nunchiu de fineri pe care soarta îi aruncase tocmai în gura bălaurului.

Mișcarea noastră literară inaugurată acum douăzeci și cinci de ani în babilonul dela poalele muntelui Gelert, e un capitol interesant în străduințele de închegare ale organismului național. Nu e locul să se arate aici laturea mișcătoare a acelor conspirații tinerești, din care s'a întrupat revista *Luceafărul*. Cine le va atinge vreodată cu scri-sul lui, va sfârși să arate sbuciumata alvie sufletească a acestor studenți, de al căror cuget răzvrătit s'a lovit zădarnic tot aparatul de distrugere al educației străine. Zugrăvind exilul moral al rebelilor desrădăcinați cu toate detaliile lui, romancierul de mâine va putea desluși resursele miraculoase de vinșoșie a unui neam, descifrând povestea individuală a câtorva băiețândri în luptă cu molohul care voia să-i înghită. Istoricul literar va examina mișcarea, drămuind-o în asemănare cu producția epocii și aplicându-i acum în mod postum toată severitatea unei critici obiective. Nu e menirea acestor rânduri să urmărească astfel de criterii și nici n'ar fi rolul nostru, al celor direct amestecați, să încercăm în pripă un examen propriu. În treacă doar se poate spune că literatura revistei *Luceafărul* nu trebuie categoristă în așa zisa „școală sămă-nătoristă“, la care ne afiliază arbitrar un distins critic literar din București, dintr'o tendință prea accentuată de simplificare. O bună parte din producția dela *Luceafărul* e cronologicește anterioară apariției *Sămăntorului*, cu care am mers paralel influințându-ne în mod natural de lozincele vremii, dela care însă n'am primit speciale infuziuni de concepție literară. Dacă ar fi să se caute totuș pe lângă sbuciumul nostru personal și un patron comun, a cărui aureolă să ne fi unit pe toți în aceeași tabără, atunci acesta e desigur Eminescu, în a cărui religie artistică și ideologie națională am crescut, primindu-i la început până și particularitățile romantismului eminescian, cum dovedește însuși titlul revistei...

Ceea-ce interesează astăzi însă e substratul sufletesc al acestei resurecțiunii, efectele ce-a avut în Ardeal pentru lupta de redesteptare a neamului, caracterul profetic al vijeloasei isbucniri și deslănțuirea cu care a revoluționat conștiința integrală a românismului.

Tot ce s-a scris la *Luceafărul* poartă pecetea unei credințe mistice în furtuna purificatoare, care trebuia să vie. Se acumulaseră parcă de veacuri întregi florii unei tensiuni grozave hrănită din strangularea unui popor, ca să țâșnească în accente de revoltă biblică ca o

vertiginoasă cascadă întârziată. A venit tocmai la timp răsunătorul chiot, tocmai când împrejurul nostru se strângea lațul. El a strigat pretutindeni la lumea din Ardeal, a desgroțat mândria adormită și a picurat în inimi otrava răsbunării, care se torcea în umbră. Era un glas familiar, era glasul propriei lor obijduiri, cum să nu fi fost ascultat? Au tresărit cu toții, popi și dascăli, prin casele cu tavanul de grinzii și sămânța a prins din primul moment. N'a fost numai o îndrumare literară-culturală nouă, venită să rectifice ereziile vremii, înstăpânind precepte noi determinate de rațiuni superioare, cum a făcut bunăoară *Junimea* dela Iași. Tinerii dela Budapesta au lovit mai adânc, având înaintea lor viziunea luminoasă a epopeii de mâine. Cetiți paginile acestei activități febrile de doisprezece ani și veți simți lămurit că destinul înainte de-a prăvăli înceștarea uriașă din Carpați și-a ales vestitorii lui, herolzii care s'o cânte cu chimvale de argint...

A curs cerneală întâi, ca să se însemne drumurile ce trebuiau stropite cu sânge.

Scriitorii au făcut logodna, care nu se mai putea desface, dorobanții au făcut cununia.

* * *

Nimic nu probează mai evident legitimitatea mișcării dela *Lu-ceafărul*, decât reînvierea ei conținuă sub diferite forme în acest sfert de secol. Adaptându-ne neconținut nevoilor momentului în slujba unei idei, noi am căutat să realizăm pas cu pas programul conștient al revendicărilor unui neam. Ne-am menținut și rândurile și obiectivul de bătaie.

Astfel la *Tribuna* din Arad am dus ani de zile pe vremea unguirilor o puternică guerillă, iar la izbucnirea marelui război am rostit cuvinte limpezi din ceasul dintâi, prevestind deslegarea. După unire ne-am regăsit iar alături, căutând să închiegăm într'o unitate indestructibilă un patrimoniu sacru. În această sforțare de-a asigura trăinicie biruinții, ne-am ridicat tot așa de neîndurați împotriva obstacolelor, ca și în zilele când conspiram într'un subsol la Budapesta.

După un sfert de veac privim acum ca la lumina unui fulger înapoi și deslușim o linie dreaptă. Se pare, după cele ce vedem, că ne cunoaștem mai bine.

Ne-au albit fimplele, dar am rămas tot cei vechi, fiindcă dragostea și ura le-am păstrat intacte. Făcând, deci, bilanțul unei vieți, ne declarăm incorigibili la o vârstă destul de înaintată.

Kalman Blumenfeld, ilustru moralist al țării mele, dă ordin să me „linșeze“ mai degrabă, că nimeni nu ne mai schimbă...

OCTAVIAN GOGA

Singur...

Se clatină ferestrele de vânt
 Și plânge ploaia 'n strașinile ude...
Odaia 'mi pare toată de pământ...
Și-i frig... și gol... nici umbră de cuvânt
 In noaptea asta nu se mai aude...

O fi murit întregul Univers!...
 Culcat par'că pe-o aripă fatală
Mă simt uitat și rătăcit din mers...
Și 'n fața mea și 'n urmă drumu-i șters
 De noaptea care nu mă mai înșală.

Să mă opresc în golul răstignit!...
 Și plângă ploaia în strașina plecată
Poveste fără rost... fără sfârșit...
— Ferestrele se uită 'n infinit...
 Hai vântule și sparge-le odată!...

In surdină

Svon de moarte... toamnă... noapte...
Ulița se face 'n două...
Vântul harnic smulge frunza de prin plopii ce mă plouă
Și vârtej mă bate 'n față... Par'că eu aș fi de vină
 Că pe=afară nu-i lumină...

Merg cu ochii închiși... mi-e bine...

Lasă vântul să mă poarte...

Tot mai multă cade frunza răvășită 'n zbor de moarte

Și-mi alunecă pe frunte... de pe frunte pe pleoape...

Și se joacă... să mă 'ngroape...

Cântă frunza... parcă plânge...

Vântu 'mi spune 'n cet... cuminte:

— N'am ce face... scutur frunza... cresc pământ pentru morminte

Ca să ai și tu... și alții... leagăn vecinic de hodină...

Și uitare... și lumină!...

ZAHARIA BĂRSAN

Responsabilitatea cuvântului

Zilele trecute gureși vânzători de ziare, cari dela o vreme țipă mai grozav pe străzile Clujului decât la București, anunțau căderea guvernului și constituirea celui nou. Alergau prin ger și răcneau vestea cea nouă, desperați că prea puțini trecători se opreau și își luau curajul să caute prin buzunare cei trei lei.

Doi țărani din împrejurimi cum treceau pe stradă se opriră, se priviră surprinși, ascultară un restimp cu ochii la vânzătorii, cari inunda ră ulițele în funcția lărmuitoarei lor meserii. Erau vădit emoționați — nu atât de știrea cea nouă cât, mai ales de neliniștea plină de însuflețire a acestor externe ramificații din administrația ziarelor comercializate. Graba lor, avântul lor, căldura cu care făceau vestirea și ofereau marfa, părea a rezuma pentru cei doi fugari însăși importanța schimbării politice.

Și după ce ascultară un restimp, cu fața tot mai luminoasă, unul dintre ei scoase trei lei și cumpără ziarul din Capitală, care, dela o vreme, și-a făcut o specialitate din lansarea falselor știri politice.

Amândoi știau cîți. Se retraseră cu gazeta sub o poartă și începură să caute vestea cea nouă. Cercetară pe toate fețele nedumeriți: nu o aflare nicăiri. Din când în când se priveau cu coada ochiului, și iar cercetau.

— „Poate nu știm noi căuta în gazeta asta“ zise unul, și văzând pe un elev de liceu trecând îl opri:

— Domnișorul, fă bine arată-ne dumneata unde scrie aici că a căzut guvernul?

Tânărul se opri, luă ziarul, trecu în revistă toate titlurile.

— Nu scrie nicăiri, bade.

— Nu? Păi, nu strigă în gura mare ai cari îl vând, și nu-ți vezi cum aleargă?

Elevul ridică din umeri și își văzu de drum.

Omul împătură gazeta, o puse în traistă, și, clătinând din cap, zise tovarășului:

— „A' dracului șoacății ăștia! Știu scoate banul din pungă“.

* * *

Una din caracteristicile fundamentale ale sufletului țărănimii noastre este simțul responsabilității. Pentru țăranul român domeniul realității, al adevărului, e categoric limitat de al invenției și al minciunii.

Având o fantazie bogată și mult spirit, el se avântă adeseori în domeniul creației; dar totdeauna distinge povestea de realitate, nu numai în conștiința sa, ci în însuși felul cum o comunică altora. Gluma, safira, faclalele, se disting dela întâiul cuvânt, și aceasta cu însăși voința povestitorului.

Și pe cât de ușor se pornește țăranul nostru la glumă, pe atât e de târziu și cumpătat când e să vorbească despre un lucru real. Se gândește mult înainte de a spune cuvântul, care trebuie sau exprime adevărul, și pentru care simte o responsabilitate.

Când țăranul știutor de slovă nu poate descoperi din întâiele șire tipărite ale unei cărți sau ale unui ziar elementele poveștii, ale glumei, ale safirei, — el crede în realitatea, în adevărul celor spuse, adeseori ca în slava scripturii, tocmai pentru responsabilitatea pe care o simte însuși față de cuvântul serios. Nu e naivitate, nu e dovada inculturii, ușurința cu care țăranul crede până azi în ziar, — după ce orgia minciunii, a superficialității și a calomniei a fost serbată pe întreg cuprinsul țării în graiu viu și în scris, în propagande electorale și în campanii de piesă. Nu e o naivitate, ci o dovadă a respectului pe care-l are încă pentru cuvântul menit să fie cunoscut de mulți, a căruia veracitate poate fi controlată de toți.

Când împrejurările îl opresc să spună adevărul, țăranul nostru incunjură răspunsul direct, iar dacă nu-l silește nime să vorbească, — tace de câteori e vorba de exprimarea unui adevăr, a unei realități pentru care simte răspundere în felul cum o comunică altora.

În contrast cu această virtute fundamentală a nației, mulți dintre românii culți sunt departe de a se conduce după principiul responsabilității, când e vorba de cuvântul, care să exprime adevărul, fie cu grai viu, fie în scris.

Calomnia, minciuna răspândită cu vorba sau în tipar, sunt la la ordinea zilei. Se împrăștie cu atâta ușurință ca și când le-am scutura din mână. Sunt vorbitori în întrunirile publice, șoptitori la ureche între patru ochi, scriitori la gazetă, cari nu mai simt nici o remușcare de conștiință în fața minciunii sau a calomniei. De câteori interesul lor, sau al aceloră în numele cărora vorbesc sau scriu e în joc, principiul responsabilității e dat la o parte, conștiința călcată în picioare, succesul momentan sau de aparență fiind.

◆ Singurul criteriu după care se conduc.

◆ Aproape întreaga așa numita educație politică pe care o îmbiem cetățeanului român dela unire până azi se reduce la presă, la vorbirile parlamentare, la oratoria întrunirilor publice, la speciala vorbărie

electorală. Deci la cuvântul scris sau vorbit. Nimenea dintre cei ce se laudă cu această educație politică nu și-a luat osteneala să tâlcuiască pe înțelesul tuturor datorită și drepturile cetățenești, să arate superioritate unei legi existente asupra alteia nouă, să explice cu dovezi și argumente imposibilitatea unui proiect de lege și urmările lui dezastruase. Pe scurt: cuvântul, singura armă în educația politică de până azi a maselor, a încunjurat mereu chestiunile grele, fundamentale, și nu s'a validat decât în meschine încrucișări de sabii tocite, în domenii în cari minciuna, întriga, politică, superficialitatea, calomnia, pot fi ușor utilizate. Cuvântul a rămas fără conținutul lui adevărat.

Intellectualul român, în apele mohorâte ale vieții publice, fuge pretutindenea de responsabilitatea cuvântului serios, a cuvântului care exprimă adevărul, și se complace în invenție, în mânuirea floretei ușoare, a artificului sclipitor azi, din care mâne nu mai rămâne nimic.

Înainte vreme cititorii de ziare, publicul dela întrunirile politice, de amândouă laturile Carpaților, rămânea cu un oare care profit, cu o creștere a cunoștințelor, cu o nouă și sănătoasă orientare în viața publică și de Stat, cu o creștere a forțelor sufletești. Cuvântul vorbitorului sau a ziaristului de atunci nu încunjura problemele grele, reale, fundamentale, nici nu era spus sau scris fără nici o urmă de responsabilitate.

Dela unire avem zeci de gazete zilnice, cele mai multe în Capitală. Din zecile lor de mii de coloane, românii de pretutindeni ar fi putut cunoaște până azi toată istoria națională, întreagă geografia țărilor românești, trecutul de Stat și al partidelor politice din vechiul Regat, trecutul și luptele politice, culturale, economice ale Românilor din nouile provincii, starea actuală, împrejurările în cari trăesc românii de pretutindeni, vechea Constituție, legiuirile din nouile provincii, chipul cum ar putea fi întrunite într'un nou sistem potrivit țării întregi. Toate acestea, pe lângă ținerea cititorului la curent cu politica internă și externă, cu marile evenimente ale umanității.

Sute de oameni cari se agită în steapă vorbaric electorală ar fi putut, alături de presă, să-și dea contribuția lor pentru a lumina pe toată lumea asupra trecutului românesc sub toate aspectele lui, ca și asupra prezentului, pentru a putea vorbi de un real început nou în viața publică națională.

Dar și din presă și din activitatea oratorică a politicianilor, publicul, dela unire până azi, nu are ce învăța. Un singur și același clișeu e repetat în fiecare zi: guvernul ficalos, — opoziția dușmană și primejdioasă țării. Ori care ar fi guvernul, ori care ar fi opoziția!

Gândiți-vă la citania zilnică a atâtor ziare și aduceți-vă aminte cu ce e plină zilnic pagina primă și ultimă: combinații și culise politice, fcluite de cele mai multe ori în redacție; atacuri vehemente împotriva guvernului ori a opoziției, atacuri personale de multe ori. După ce l-ai citit, nu te-alegi cu nimic, nu ești mai orientat nici chiar asupra situației politice de acasă. De o creștere a cunoștințelor, de o mai temeinică aprofundare a diferitelor probleme, nici urmă. Informația internă și externă, asupra faptelor mărunte poate e singura.

care exprimă adevărul, — deși de cele mai multeori e vorba numai de crime și incendii.

Și tot astfel gândiți-vă ce-ați folosit din ascultarea sau citirea atâtor discursuri parlamentare sau de întruniri publice!

Se'mblătesc aceleași pae de nouă ani, dar de grăunțe nu poate da nimenea.

Motivul e unul și acelaș: românul crezut intelectual, canu fuge de rezponzabilitatea slujbei sau a faptei, fuge de obiceiu și de rezponzabilitatea cuvântului care exprimă adevărul, realitatea din diferitele domenii ale vieții publice. El a uitat cuvântul, care implică cunoștință, muncă, faptă și presupune răspundere științifică, culturală, socială ori politică, și dă năvală la cuvântul care nu implică decât lipsa tuturor acestor calități, și pentru care într'o țară fără sancțiuni nu l-ar putea trage la răspundere decât propria conștiință, — în cazul dat inexistentă.

* * *

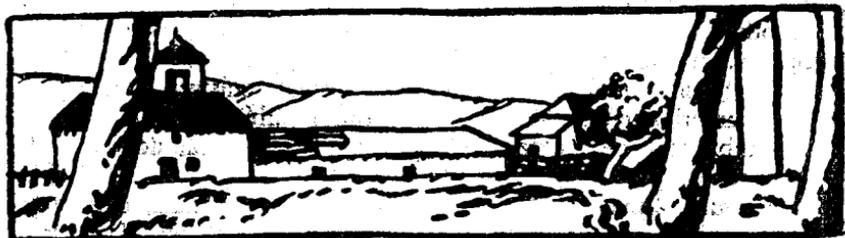
Din ușurința atitudinii, din superficialitate, din lipsa de pregătire, din lene, din molipsire, am ajuns astfel la o urâtă decadență a cuvântului vorbit sau scris, când el e cuvântul cel adevărat, cel serios. Fugim de această rezponzabilitate, și atunci nu ne mai rămâne decât să vânturăm pleava minciunii și a calomniei prin calități din cari poporul scoate povestea, safira, gluma.

Și o facem aceasta în greu contrast cu însușirea fundamentală a rasei noastre: cu cinstirea ce o dă încă și azi poporul vorbei grăite sau scrise. În contrast așa de adânc încât mulți susțin că cei ce au împământenit la noi batjocorirea cuvântului, nu-s din rasa noastră, că sunt elemente de import, dela cari, pe urmă, s'a molipsit o întreagă pătură socială.

Orgia cuvântului lipsit de simțul răspunderii e dintre cele mai primejdioase pentru noi, chiar din motivul că masele mari ale nației cred încă în ce spun și scriu cei cu carte. Minciuna și calomnia tipărite mai ales, sunt otrăvă pentru nația noastră care nu știe că privește realitatea prin oglinzi convexe ori concave.

Și cum chiar cititorii clasei culte, devorează zilnic acelaș cuvânt lipsit de rezponzabilitate și de conținut, și care așa de rar se ridică din temeieri reale; — e nevoie ca rezponzabilitatea cuvântului vorbit sau scris să fie reglementată de urgență, pentru a putea ieși cel puțin cu un picior din balta neagră pe care o alimentează mereu cuvântul lipsit de rezponzabilitate, și din deșertăciunea aceluiasi clișeu scos la lumină zilnic pentru proștii, cari au uitat azi ce au citit ori au auzit ieri.

L. AGĂRBICEANU

Ardealul în România

The Minorities in Roumanian Transylvania, by Zsombor de Szász, late Transylvanian member of the Hungarian Parliament etc. London, The Richard Press 1927.

Erdély Romániában, Népkissebbségi tanulmány. Irta Szász Zsombor. (Budapest 1927, Grill-féle udv. könyvkereskedés kiadása).

Sub acest titlu a scos în vara trecută d. Szász Zsombor o vastă publicație de propagandă, destinată opiniei publice din Anglia și America. Ea a apărut în acelaș timp și în Ungaria, însă cu alt titlu și cu oarecari mici modificări în text.

Autorul, care trăiește în Budapesta, intenționează să expună diferitele aspecte ale vieții politice în Ardealul nostru și caută să cerceteze, mai ales, situația creiată minorității etnice maghiare în statul român. Ca fost ziarist în Cluj, înainte cu două decenii, la o gazetă, care se complăcea în atitudini ultrașovine față de populația românească și ca fost deputat ales cu mijloacele cunoscute ale regimului Tisza într'o circumscripție română, dsa are totuși îndrăzneala de a se prezenta în fața lumii occidentale ca un protagonist al democrației, ca un apărător al libertății popoarelor și ca un anfelupșător al desăvârșitei toleranțe religioase. Bazat pe „coupure“ de gazete, pe discursuri rostite în adunări de propagandă electorală, sau în focul polemilor parlamentare și pe pamflete de-o valoare dubioasă, d. Szász a izbutit să construiască o operă unică în felul său, în care realitatea apare acoperită cu un strat gros de murdării vomitate de ura nepuținției a patrioților din Budapesta.

Cu mulți ani înainte, am văzut la Moscova teatrul Krivoje Ogledalo (oglanda strâmbă), în care cu ajutorul unor oglinzi concave și convexe se proiectau pe scenă personajii diforme, urâte, lungi și deșirate sau rotunde și burtănoase, ca să producă o anume stare de

spirit la privitori. O asemenea „oglină strâmbă“ ticluită cu un meșteșug rafinat ni-se pare și opera dlui Zombor de Szász, care cuprinde 23 capitole, pe aproape 400 de pagini.

După-ce în introducere se debitează prea cunoscutele clișee ale istoriografiei maghiare cu privire la originea poporului nostru, autorul cercetează, rând pe rând, sursele dreptului minorităților din Ardeal și concepția guvernelor și partidelor române cu privire la ocrotirea de drept a minorităților, punând concluzia, că „viața minorităților noastre este o luptă neîncetată împotriva implacabilei politici de romanizare“ (életük egy folytonos küzdelem a kérlelhetetlen romanizáló politika ellen). Apoi studiază situația demografică a Transilvaniei în raport cu politica de „românizare“ pornind dela următoarea teză predilectă a infamei propagande ungurești: „Datele statistice, care urmează, zugrăvesc tabloul trist al unei țări, al Ardealului, care a ajuns subț un regim stăruit și decăzut, în care două popoare, maghiar și sășesc, care stau pe un grad cu mult mai ridicat al moralei și culturai, au fost supuse dominațiunei unui popor, care nu a contribuit cu nici o petricică la dezvoltarea și civilizația țării, și care, până în clipa din urmă n'a putut invoca în favorul stăpânirii sale alt temei de drept, decât o falsă origine istorică de acum două mii de ani și o majoritate de 6 /, în ceea ce privește populația“. Cu denaturarea unor fapte demografice indeobște cunoscute, autorul seamănă apoi, în acest capitol, ca și în cele următoare, noianul de insulte grosolane, de care băjbăie astăzi literatura propagandistă a Budapestei. Capitolele despre cei dintâi ani ai ocupației și despre lupta pentru limba și conștiința maghiară ar merita să fie traduse în românește, pentruca să vadă și publicul nostru, în ce măsură se poate perverti adevărul. „Numai cine e oprit să vorbească ungurește pe pământul Ardealului și cine a văzut călcat în noroiu tricolorul roșu-alb-verde, știe cât de mare este umilirea Ungurilor din Transilvania“ esclamă d. Szász și adaugă apoi cu o caraghioasă fudulie: „Pe ungurul din Ardeal nu-l desparte numai rasa, limba și religia sa de românul din Regat, ci și marea deosebire, ce există între trecutul gol al românilor și între istoria lungă și stălucită a maghiarilor, cu tradiția statului și culturai milenare și cu monumentele lor săpate în marmoră, pe care nu le pot apăra contractele internaționale“.

O bogată recoltă de material infamant găsim în capitolele despre administrația românească și despre panamaua cu pașapoartele. Faimoșii cavaleri ai monetelor false îndrăznesc a arunca cu noroiu apoi și în justiția română, pe care o înfățișează, firește, într'o situația decăzută. Dacă între mărturiile, pe care le citează autorul ungur am găsit menționată broșura scârboasă a unui Costa-Foru, am constatat, cu profundă durere, câtă inconștiență se lefăie în scrisul colegului N. Ghiulea, care a ținut să-și terfească justiția țării sale (*Societatea de Mâine* nr. 18 din 1926, p. 510), într'un mod, care a umplut de o frenetică satisfacție pe autorul ungur și pe toți dușmanii noștri.

În capitolele, ce urmează, despre politica religioasă și școlară a statului român, se reproduc toate argumentele memoriilor redactate de

propaganda ungurească, în Budapesta și în străinătate. Concluziile dlui Szász puse pentru informarea lumii anglo-saxone constată, că „în Ardeal s'a distrus armonia religioasă dintre confesiuni” și că „în urma neconținutelor șicanării viața religioasă a ungarilor a fost făcută aproape imposibilă”, iar „în anii primi bisericile ungurești au fost nevoite să renunțe la aproape toate manifestațiunile vieții religioase, din cauza nenumăratelor presiuni și șicanări” și în urmă d. Szász preconizează cu o totală lipsă de rușine „că *credincioșii bisericilor ungurești, încetul cu încetul se convertesc, se fac ortodoxi, iar bisericile occidentale dispar din Ardeal. Acesta este marele scop al politicei românești*”.

De fapt cîc studiază în mod obiectiv viața bisericească a minorităților dela noi, va observa o intensificare a vieții interne religioase la toate confesiunile minoritare, un fenomen, ce nu-și găsește explicația prin formula dată de o revistă din Budapesta: „sub pondere creșcit palma”, ci trebuie căutată, în mod logic, în libertatea, ce se lasă slujitorilor bisericeii de a acționa în cadrul organizațiilor religioase. Grație spiritului de toleranță tradițională față de confesiunile minoritare, cele mai multe din ele (catolică, luterană săsească, luterană-ungară) și-au dezvoltat organizațiile moștenite dela regimul maghiar, asigurându-și o mai mare independență tocmai în relațiile lor cu statul.

În acelaș spirit trage autorul concluzii și cu privire la politica școlară a statului român, premittând, că scopul ei este „nimerirea te-meiriilor culturii ungurești”. Dar este un fapt, de care oricine se poate convinge, că minoritatea maghiară a rămas în posesiunea unui număr de școli primare, secundare și profesionale, ba chiar și superioare (în afară de Universitate) ce depășește mult proporția sa numerică și deci și necesitățile sale culturale, cari numai pot scrvi ca drapel al imperialismului maghiar în cadrele statului român. Astfel, până când minoritatea maghiară dispune încă de o situație privilegiată moștenită, regimul românesc se ferește să o niveleze altfel, decât prin mijloace civilizate: repararea nedreptăților seculare practicate față de poporul român și acordarea, în mod just, a unor favoruri, ce ne-au fost suștrase cu obstinență de către guvernele maghiare. Nimic nu dovedește mai clar intenția statului român, decât cifrele statistice ale vieții școlare în Transilvania română, mai ales cînd le punem în paralelă cu rezultatele, la care a ajuns politica școlară a unui Berzeviczy sau Apponyi, până în 1918.

Într'un capitol deosebit se ocupă d. Szász cu reforma noastră agrară. Aflăm aici, că autorul însuși este un „optant”, care, ca fost proprietar în Transilvania și ca absenteeist a avut să suporte consecințele aplicării legii: o explicație, de sigur, pentru lipsa de obiectivitate și ura nepuțincoasă, care-i caracterizează opera.

În fine în ultimele capitole se mai ocupă autorul cu situația politică a minorităților sau mai bine zis, cu politica partidelor maghiare din România, cu situația șvabilor, sașilor și evreilor din Ardeal, cu raportul dintre România și Liga Națiunilor și cu alegerile guvernului Averescu din 1926.

Cu o răutate demonică utilizează propagandistul maghiar nume-
roasele declarații ale așa zisului partid național, pentru a arăta într'un
capitol bogat („Ardealul în contra Regatului“), ce prăpastie există
între cultura și concepția de stat a românilor, pe care fatalitatea
istorică i-a finit, până nu de mult, despărțiți deolaltă. Veleitățile auto-
nomiste de altă dată ale dlui Sever Dan, exploziile nesocotite ale dlui
Mihaiu Popovici și des repetatele declarații lipsite de bun simț, dem-
nitate și adevărată înțelegere a intereselor naționale, pe care și astăzi
le mai proferează d. Alexandru Vaida de câte ori pasiunea îi întu-
necă cu desăvârșire sentimentul de răspundere, toate aceste exhibiții
abil întrebuintate, în capitolul menționat, pot face pe străini să creadă
într'o complectă destrămare sufletească a Românilor ardeleni în pri-
mul deceniu al epocii celei mai glorioase din viața poporului româ-
nesc. Din nenorocire, toată factura operei lui Szász Zsombor se
resimte de defectul unei desăvârșite lipse a simțului de obiectivitate
și feată abilitatea sa exalează mirosul lesne de recunoscut al propa-
gandei oficiale maghiare. Coupurile din ziare, pe care se bazează,
sunt alese numai din presa opoziției totdeauna nemulțumită cu guver-
narea și gata a exercita critica cea mai acerbă, iar dovezile, ce le
aduce pentru a proba legenda persecuțiunii minorității maghiare, sunt
numai o însăilare dibace și o reeditare a acuzelor cuprinse în nume-
roasele broșuri de propagandă, ce s'au răsuflat.

Astfel, opera d-lui Szász apare ca o carte neagră, redactată cu
tendință de denigrare. Există, firește, anomalii și în viața politică a
României, dar există și năzuința de a-le înlătura, cum o dovedesc
frământările vehemente din ultimii ani. De altminteri, în stilul auto-
rului ungar, ce abundă de injurii, recunoaștem la cea dintâi privire
pe ziaristul șovin din timpul lui Tisza: îngâmfat, disprețuitor și igno-
rant. Intreaga psihologie a opresorilor de altădată ni-se desvăluie din
nou prin condeiul dlui Szász și spiritul îngust de intoleranță, de care
au dat dovadă maghiarii, mai ales, în politica lor față de naționalități,
pare că se perpetuiază în școala dela Budapesta.

Pacea, care a fost pecetluită cu sacrificiul generos al popoarelor
a încheiat un îndelungat proces istoric între români și maghiari.
Dreptul nostru, recunoscut de justiția imanentă a istoriei, îl vom apăra
cu demnitate împotriva bârfitorilor și cu piepturile noastre împotriva
oricui ar îndrăzni să ni-l contesteze. Ardealul este și va rămâne de-a-
pururi legat cu toate fibrele sale de România noastră.

* * *

În vara trecută am scris, cum am crezut de cuviință, o broșură,
care s'a tipărit în englezește sub îngrijirea dlui V. Stoica la Geneva,
pentru a pune în adevărata lor lumină exhibițiile calomnioase ale dlui
Szász Zsombor. Cartea a apărut nu de mult și gazeta partidului na-
țional-tărănesc din București, s'a folosit de prilej nu de-a da o dare
de seamă despre cuprinsul ei, ci de-a plasa la adresa subsemnatului
o scrie de infamii, la care nu mă pot cobori de-a răspunde. Îndată,

ziarul oficios al partidului maghiar din localitate a reprodus articolul *Dreptății* semnalând oficiului de propagandă dela Budapesta bunele servicii, pe care continuă a i-le oferi tovarășii dlor Vaida și Bocu.

Se poate, că se vor găsi unii, care nu vor fi mulțumiți cu broșura redactată de mine. N'au decât să scrie una mai bună sau, ceea-ce e mai ușor, să treacă printr'o critică aspră rezultatul bunelor mele intențiuni. Oricine se ocupă însă de chestiunea propagandei antiromânești va constata cu regret atât lipsa materialului documentar, cât și a studiilor speciale din vastul domeniu al problemei minorităților. De aceea am apelat la bunele consilii ale prietinelor prof. I. Popoviciu, dr S. Manuilă și mai ales V. Osvadă, cari mi-au pus la dispoziție notele lor prețioase. Dela conducătorii actuali ai partidului național nu am putut întrebuița decât conferința despre problema minorităților, pe care a ținut-o dl Iuliu Maniu, la Institutul Social Român. Ceilalți au furnizat material dușmanilor mai ales prin suprema insultă, ce se poate aduce neamului nostru: a comparației cu regimul unguresc. Dar, în loc de-a face o cât de mică declarație pe seama vreunei reviste din Anglia, unde se laudă că au legături, pentru a da cuvenita desmințire perfidei abilități a scriitorului ungur, conducerea partidului național se grăbește a acoperi cu o infamă calomnie broșura subsemnatului, ce a fost trimisă tocmai acum în străinătate. Ministerul de Externe ar face bine, dacă ar trimite câteva exemplare din ediția ungurească luxos legate conducerii acestui partid, pentru a le distribui colaboratorilor dlui Szász Zsombor. O bună ocazie pentru a-și verifica eficacitatea argumentelor, pe care le întrebuițează de aproape opt ani și pentru a se convinge de imensul rău, pe care-l fac, sectari și inconștienți, neamului lor.

SILVIU DRAGOMIR

Subiect de nuvelă

În chioșcul de zorele, Ana, — fata lui Gheorghe Pietraru, șeful stației unui orașel svârlit pe-un fund de vale ca o ulică într'un hârdău — *conversază* cu telegrafistul:

— M'am fotografiat, la București, superb, — domnule Chiricuță...

— În sepie, domnișoară?

— Nu, — în grădină...

Și privirea îi pleacă visătoare, — departe, — până'n pompa fântânii, pe care o chinuiește gâfăind, Toader Cușatu, rândaș în curtea domnului șef, și hamal*cu număr, pe peron, la sosirea trenurilor.

— V'ați distratat frumos la București?

— O, — da!... mi-am făcut și tualete... o pleiadă!

— Vă duceți unde=va în vara asta?

— Nu. Făcusem o mulțime de proiecții: dar...

Țăcănitura repetat repezită a telegrafului, chemă pe domnul Chiricuță la datorie. Ana, rămasă câte=va clipe pe gânduri, oftează din plin și reia, resemnată, cetirea celui din urmă roman în fascicolé: „Marchiza cerșetoare“.

S'a pomenit trăind și crescând, printre șuerele disperate ale locomotivelor și manevra vagoanelor de marfă, zilele i s'au topit între bucătăria întunecoasă, ajutând maică=si la gătit, și fereastra odăii spre peron, de unde, — brodând la gherghef fețe de perină, țipător de vii, în colorii, — urmăria, cu echii muiați în vise nătângi, acceleratele și expresurile cari, în năucita lor săgetare, sgâlțâiau gara din temelii.

Fie că, atmosfera otrăvită cu acreala fumului de cărbuni și aburii leșiei de cuhnie, i=au priit; fie=că, va fi vrut și întâmplarea să=și dovedească puterea, fata arăta acum frumoasă. O frumusețe blondă, străină par'că de tiparul bălailor noastre. O lady, picată ca o lumină peste posomorala orașelului murdar.

guros, imbibat cu miros de ceapă prăjită. Automobilele, caleștile felurite, droaia de slugi, giuvaerurile de preț și rochiile venite de la Paris, erau pentru dânsa mărturia unui drept, de-a căruia folosință o lipsise până atunci urgia unei ursitoare vitrege, pismașă pe frumuseța ei. Lumea în care se ducea acum, o primia cu o bunăvoință jigăitoare, a cărei bicuire însă, ea n'o simțea. Frumusețea ei dezarma pe bărbați, iar acrele ei, pline de-o ridiculă suficiență și mai ales perzistența cu care în discuțiuni, căuta să se arate cultă, dispuneau femeile.

Pentru Dinu Mușat n'auvsesse nici o tresăritură. Cu simțurile de ghiată, suferise încercările șleite ale acestui om, cu puterile oboseite de-afată risipă. Trupul ei de felină dormia. Sub atingeri mototolite, ea forcea cu o cinică nevinovăție, visul cel vechiu, retrăind cu ochii închiși, imaginea care-i umpluse totdeauna viața: O scară de mătase, aninată de balconul pudrat cu pulbere lunară, pe care urcă Prințul cel frumos, domnic de iubirea ei...

Clocotind de patimă, ca se dăruiește lui, cu toată vâlvătaia aprinsă de-o îndelungă așteptare, îngânând cu înțetăieri de spasmi suspinate, crâmpie de fraze, așa cum le citise prin cărți; „Ah! Dumnezeu meu. Dacă El ne-ar surprinde, ne-ar omori ca la inchiziție!”

Dar El, probabil că, n'ar fi făcut asta nici odată, neputându-se lipsi de trupul ei dumnezeiesc, pe care oflitele lui buze sorbindu-l, îi dau iluzia stăpânirii. Cel mult, ar fi desnodat-o în bătai.

Din cenușiul toamnei, coborât pe întinsul miriștelor, s'a închețat, într'o seară, „Făt-Frumosul” așteptat. Nu purta coif, nici pieptar de zale, dar, din surtucul cu guler blănit, de sub care se desinau liniile armonioase ale unui trup bine zidit, răsărea semeț un cap tânăr, de-o frumusețe ieftină, de teighetar, șef de raion în magazine sau inger de prin poze, cu atât mai impresionant, deci, pentru anume femei.

Eră un conte autentic, — fost ofițer în armata austro-ungară, — invitat la vârfătoare de Dinu Mușat, împreună cu alții. — Decum a ținut-o îndrăzneț cu privirea și a surâs desvelindu-și dinții de lup flămând, Ana s'a simțit goală înainte-i, fără de rușine în despuierea ei. O răscolire vijelioasă, plină de dorinți dogoritoare, a încolăcit-o pățimas. Il simția într'însa, îl vrea... ori-cum, ori-unde. Cuvintele lui îmbrobodite în eroarea banalității și'n retorica manualelor, pentru compus scrisori de amor, o inebuniau. Și „crima” după cum numia dânsa cele câte-va clipe de ancestrală repețire a gestului totdeauna nou, se săvârși, nu în svon de ape căzătoare, cu urcușuri pe scara de mătase aninată de balcon, ci'n iatacul cuceritorului. Zece nopți de-a rândul, cu abilități de pisică, cu viclesuguri nebănuite, pe cari numai patima le poate frezi, Ana s'a strecurat pe lespezile reci ale coridoarelor pentru ca să cadă în brațele lui vânjoase, tot mai aprinsă, tot mai nesățurată. Orele trăite lângă el, erau un imn sălbatc, închinat voluptății. Contopirea lor, trecea peste înfiorarea animalică, purtând într'însa ceva din spasmurile morții.

Instinctiv, ea își dovedisc restul frumuseții ei trupesti. Și strâns

Gesturile ei, cu infinite nuanțe, imprimau atitudini și linii de sculptură elină. Numai albastrul întunecat, — de mare frământată, — al ochilor, nu răsfrângeau nimic din lăuntru, ci pluteau ca ai bouului, într'o îndelungă visare. N'aveau ce răsfrânge. Ogorul minții era îngust și sterp. Căci întâmplarea, va fi vrut ca, dăruind-o cu neprețuită frumusețe, s'o păgubească de înariparea vioaie a cugetării. Ii aruncase însă, pe spinarea sufletului o traistă, grea de vise, din care ea își îndestula închipuirea. Lipsa de cultură, — cele patru clase primare de-abia îi dăduseră puțința să scrie cu oribile greșeli ortografice, — nu putuse să înfrâneze fantastica galopare în spre hotarele unei lumi, clădită după romanele și fasciculele pe care le sorbia. Ceasuri lungi, citea și răsclitia aceleași pagini, pentru ca apoi să rămână alte lungi ceasuri, cu ochii pironiți pe cromolitografiile iatacului, văzându-se aeeva o prințesă, urmărind, din donjunul castelului, apariția cavalerului iubit. Cu o naivă preferențiozitate, adunase un vocabular de cuvinte „superioare“ cum le zicea dânsa, pe care le mânuia fără rost, dor cu adâncă convingere că așa se vorbește în „lumea mare“. Un tânăr, decepționat de contrastul între înfățișarea-i de zeiță și vorbăria-i siropoasă și banală ca aria unei flașnete hodorogite, s'a gândit, tu nespunșă părere de rău, că ziditorul, trebuia s'o facă mută. Ar fi fost o minune. Și-a botezat-o: „proastă romantică“.

Și-așa, în lungi ore de leneșă toropeală, între răsufările de iad ale balaurilor de fier, cari sgâlțâiau gara și între sfârșitul molcom al fierturii de pe mașină, Ana își forcea viața cea închipuită, așteptând, cu credința fanatică a celor naivi, minunea, — care să-i permită după expresiunea dumisale: „expansiunea nervilor“.

Și minunea se înfăptui.

Un holteiu tomnatec, — boer de viță și putred de bogat, — zărindu-o între două frenuri, a rămas uluit de atâta frumusețe. Suflet simplu, — fără subtilități și fără speculații intelectuale complexe, — cu viață împărțită între munca câmpului, vânătoare și un sensualism brutal, aprins și stins ieftin de mireasma rustică a țărancelor și parfumul tare al îmbrățișerilor plăcite, Dinu Mușat, căutând s'o cunoască, n'a simțit întunecându-i-se impresiunea cea d'întâi, ci din potrivă. Peste o lună, — Ana, se cununa cu alaiu, în biserica cea veche a Căndeștilor, zidită și ctitorită de strămoșii boerului Mușat.

Era de-acum, stăpâna unui castel, cu balcoane și terase de marmoră, alb în mijlocul unui parc imens, cu alei străjuite de copaci seculari, cu lebede pe lac, întocmai ca într'o pază pe care o cumpărase ca de mult de la un colportor ambulant. Păuni rotiau în preajma teraselor și căprioare svâcniau din tufșuri. Diminețile se scula în vorbăria de cristal a apelor care făsnind din havusuri, cădeau în bazinele largi de piatră. Ce departe i se arăta fântâna din curtea gării, cu pompa ruginită, pe care-o manipula găfâind Toader Gușatu.

Avea impresia că-i o viziune dintr'o viață străină, povestită de alții. Ea se pomenise, așa precum visase, ani la rând, în iatacul ne-

lipită de dânsul, îi fura jurăminte de nesfârșită dragoste. El, le rostea cu solemnitatea, care dă totdeauna preț mimicurilor sortite uitării. Dragostea lui se topea odată cu ultimul spasm, pe când a ei clocotea nesăturată, țipată în aiurările sălbatece ale înlănțuirii.

Într-o zi, el a trebuit să plece. Parcă a fost eri, — parcă ar fi un veac. A trecut o iarnă, a trecut și-o primăvară, a murit și vara. Ana i-a purtat cu sfințenie amintirea în așteptarea unui semn. Nimic. Nopti de-arândul a reinchegat singură și înebunită de dorinți, clipele de-atunci. Toate zilele ei se topeau în cele zece nopți, trăite cât zece vieți. Fără speculații intelectuale, fără disecări de gânduri și fără de întrebări, se simțea prinsă în golul tot mai larg al așteptării zadarnice. Povestea nesăturatei ei iubiri se amesteca cu ficțiunile romantice ale fecioarei trăită în iatacul gărei. Fraze învățate altă dată pe de rost îi reveniau, neghiobe în conținutul lor declamatoriu și ea le rostea cu evlavie, împletindu-și durerea cu caraghioslăcuri, cari pentru dânsa luau înțelesuri tragice. Romane vechi din „Micul dor“, cântate cu voce micșorată, în legănat prelungit de suspine, o făceau să sbucnească în plâns. Lacrimile picurau fierbinți pe obraji încinși de dogoreala patimei cari o mistuia. Apoi cu liniștită înfățișare de zâmbet limpede, își sdrumica sufletul, încordată într-o așteptare fără de sfârșit...

Toamnă coaptă în lumină încropită.

Sub fumuriul amurgului, pe-o bancă din preajma lacului, Ana stă împietrită.

Tăcere de începuturi neclintite a învăluit-o. Frunzele cad repezi, pe poteci, peste apa moartă a lacului, pe dânsa, fără foșnet.

Frânturi din viața ei revin ca dintr-o altă, trăită mai de mult, cândva, foarte îndepărtat și foarte aproape. O cromolitografie pistruietă de muște, lăsată acolo, în iatacul cu miros de ceapă prăjită, se luminează într'ansa: O damă blondă, înveșmântată în negru, rătăcește, în toamna aurie, pe singurata potecă a unei păduri, la capătul căreia, așteaptă scăldat în azur, un călăreț și doi ogari albi. Și-l vede aeeva, dincolo de lac, aburit de ceață. Carnea ei tremură, încheștată în dorinți deapururi nesaturate. Simte buzele celui dus, sărutându-i dintr-o dată tot trupul, ca și cum ar fi o mie.... Dinții lui de bestie tânără, îi sângeră gura, mâinile îi stropșesc săni. O furtună năruitoare se abate ca un vârtej asupra-i.

În urechi lovesc ciocane ciclopice.

Trec trenuri, și el, e în fiecare și nu-i nicăirea. „Universul!“ „Fapte Diverse“, „Sinucidere sau accident“. Apa lacului tulburată, a bolborosit mâniaoasă, însemnând cercuri mari, apoi tot mai mici.

Frunzele cad repezi, pe poteci și peste apa moartă, fără foșnet.

Tăcere de începuturi neclintită coboară odată cu negura.

Cu radieri diamantate, un strop se mistue pe-o frunză, picată în mijlocul lacului.

N. M. CONDIESCU

O carieră strălucită

— Unde e d. Iacob Rozenthal? —

Vă mai aduceți aminte de d. Iacob Rozenthal? E adevărat, că gloriile apuse se uită repede; dar fostul director al celor două mari cotidiene: *Adevărul* și *Dimineața*, cu toate a.rexele lor literare, sportive și umoristice, a ținut prea multă vreme atenția publicului de diferite confesiuni, dela noi, într'o emoționată încordare, pentru a nu se bucura încă de privilegiile memoriei obștești. Nu sunt decât trei ani, de când importantul personagiu, antreprenor de articole de fond și samsar de informații, trona ca un *pontifex maximus* al opiniei publice, călare pe patru mașini rotative, în fruntea unui escadron de lynotipuri. Dela înălțimea atotputerniciei sale răspândită în nenumărate ediții speciale, d. Iacob Rozenthal dispunea după bunul său plac de reputația oamenilor noștri politici, pe care putea s'o dărâme prin câteva reportaje bine ticluite, iar partidele știau, că e primejdios să cadă în disgrația unui exponent atât de bine înarmat al tinerei noastre democrații.

Drumul d-lui Iacob Rozenthal cunoscuse o ascensiune vertiginoasă. Într'o bună zi, acest domn sosit nu se știe de unde, fără nicio legătură organică cu trecutul acestei nații, fără ideal, și, ceea ce era mai ciudat, fără talent, s'a instalat, mosafir nepoftit, ca mentor al știutorilor de carte din România întregită, cărmaci al moralității, depozitar al tainelor cugetului național, pe scurt: principe al scrisului românesc. Cum s'a putut întâmpla această metamorfoză? Căci, d. Iacob Rozenthal, deși știa să se iscălească, nu scrisese niciodată niciun articol, nu redactase nicio informație, nu tradusese nicio telegramă. A fost numai impresarul stilului și gramaticii altora. A făcut numai socoteli. A fost negustor...

În loc să deschidă o bodegă, un magazin de mărunțișuri, sau, mai riscat, o casă de toleranță cu geamuri stacojii, d. Iacob Rozenthal a cumpărat, pe datorie, acțiunile unei întreprinderi anonime de opinii, și s'a așezat, îndemânic și sânguincios, la teighea. Opinia publică, partidele, și, în primul rând, oamenii politici, l'au acceptat

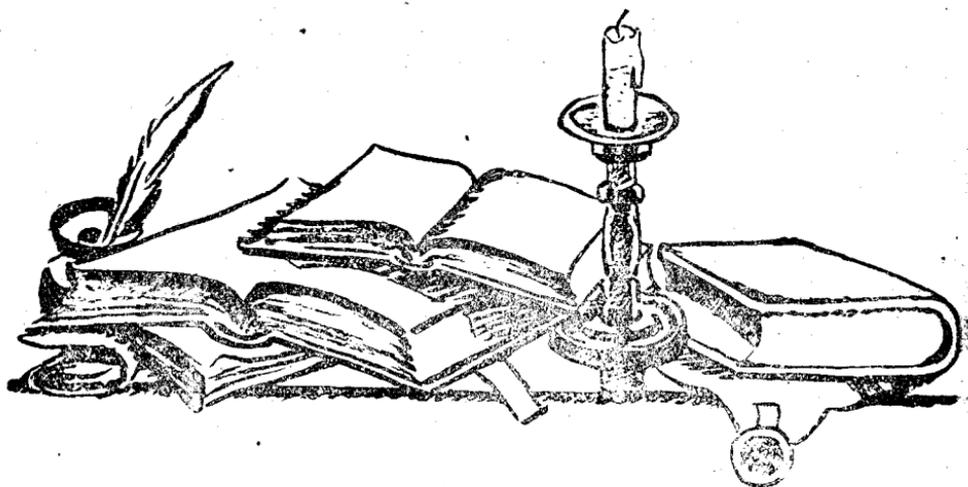
pe noul îndrumător, iar când un cetățean indignat i-a repezit un baston la moalele capului, întreaga presă românească a fost cuprinsă de un fior nestăpânit de indignare. Se publicau trei buletine medicale pe zi; în jurul patului directorului suferind se adunau îngrijorări generale; în cutia cu scrisori dela poarta *Adevărului* și *Dimineții* un nesfârșit șir de frunți ai vietci publice românci își depuseseră cartea lor omagială...

Până când i s'a întâmplat dlui Iacob Rozenthal un al doilea accident. Ca și Iosif din Biblie s'a pomenit vândut de frații săi. A fost scos afară de la *Adevărul* și *Dimineața* de proprii săi tovarăși, cari, la rândul lor, au reușit să pună mâna pe acțiunile societății anonime. Observați coincidența, tot pe datorie... Din momentul acela, d. Iacob Rozenthal a dispărut de pe arena publicisticii, ca și cum n'ar fi existat niciodată. A redevenit (presupunând că fusese cândva) un simplu cetățean. S'a suit în tren, cu o bună despăgubire în servietă, și a plecat la Nisa. Omul fără patrie s'a expatriat. Negustorul de gazete n'a mai făcut gazetărie. Poate, că e crupier la Monte-Carlo. Poate, că ține un hotel la Londra. Poate, că e regele șireturilor de ghete în America... Nu se știe nimic. Iar cei, cari altădată se temeau de trăznete sale de hârtie, cei cari se orientau după direcțiile sale, cei cari îi depunea biletul lor de vizită, se întreabă, nedumeriți, unde e d. Iacob Rozenthal? Se poate, ca presa română să-l fi pierdut iremediabil? Cum, fostul patron al cotidianelor din strada Sărindar nu se va mai întoarce niciodată înapoi? Frământarea de la București nu-l atrage? El n'are niciun cuvânt de spus?..

Să n'aveți, domnilor, nicio grije. Fostul nostru confrate nici nu se sinchisește. A fost ieri arendaș de ziare la București, cum fusese mai înainte impiegat comercial la Sadagura, și cum va fi mâine proprietar de mine de aur în California. Sunt etapele unei cariere strălucite, în care joacă același rol noroul ca și naivitatea omenească. Dar să nu credeți, că succesorii săi de la *Adevărul* și *Dimineața* sunt frământați din alt aluat. Nici despre ei nu se știe de unde au venit, și ei vor călători într'o zi spre alte meleaguri în căutarea norocului...

Numai noi vom rămânea aci, pentru că scrisul, pentru noi, nu e o negustorie profitabilă, ci o osândă a destinului. Vom rămânea, ca să luptăm mai departe, cu alte rânduri de Rozenthali, cari vor transforma în arginți sunători insultele la adresa românilor cinstiți, vor rade în pumni de proștia românească, și vor pleca mai departe. Ce are-a=face dacă toată această comedie se va juca în aplauzele opiniei noastre publice?..

ALEXANDRU HODOȘ

Cronica .teatrală

Generalități

Regula nouă a iernii, de-a se fabrica zăpada în atelierele de jucării și de-a primi-o din Nürnberg în cutie, a dat odată greș. Valuri albe, nămeți și troiene acoperiră țara de Crăciun și ziarele au adus aminte de haitele de lupi din legendă. Odată, Bucureștii s'au trezit purificați și albi. Primirea Unchiașului purtător de daruri, a putut să fie făcută cu întregul aparat de turturi și de preșuri de zibelină din povești.

Spectacolul din teatru devenea meschin și fad față de învierea în cadru și element prepice, pe 26 de grade înghețate, a personajilor de colind. Ne-am întâlnit și am stat de vorbă cu Moș Ajun, care conducea pâcurile de copii după covrigi și nuci. Din uitare, au răsarit stelele de hârtie cu lumânarea aprinsă în interior și cântecele frumoase cu ilustrații aeriene de aquarelă. Plugurile au brăzdat zăpadă adevărată cu coarnele poleite ale boilor, înjugăți plugărește, și bicele mari au împușcat cu troznetul lor de scânteii, ecourile tradiției în toată Capitala. L-am văzut pe Irod și vicleimul lui. Până la mijlocul lui Ianuar; vremea face teatru viu și optimist și oamenii se transfigurează, înmuiați în straiul de cristale și într'aripați cu fulgi de gheață provizorii. Cântați viori și cobze!

Paralel cu revărsarea teatrului pe străzi și cu expansiunea lui în viața familială, unde pomul, în care spânzură fanteziile industriale gin-

gașe și bunătașile dulci, printre luminițe și fire de beteală, teatrul ce-lălalt, cu actori, cu actrițe, cu directori, sufleuri, garderobă, regisori și afiș, începe să fie falimentar. Efortul întortochiat de-a obosi sufletul spectatorului cu franțuzomanii autentice sau imitate, se încheie cu deficit artistic și cu datorii. În sfârșit! Opulența agresivă a câtorva patroni de teatre, îmblâniți cu samur și câpțușiți cu limuzine, analfabeți și victorioși, splendizi și nuli, intră în eclipsă. La vară, vor lichida câteva talente olimpice și câteva uriașe obrăznicii creatoare, și turneul cu mașina în Alpi și în marile stațiuni pentru americani, cu subiecte de alcov, o să fie înlocuit cu vre-o plimbare pe la Comarnic și Te- kirghiol.

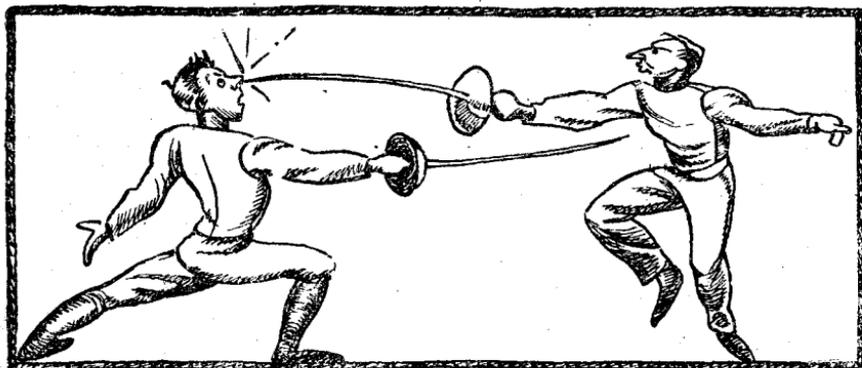
Trebuie notată bizara tendință a statului nostru de-a fi cultural, exclusiv cu figuranții, cu actorii și cu cântăreții, unși exclusiv să re- prezinte și să activeze dânșii cultura românească, rămasă fără icoane. În vreme ce scriitorii onorabili ai limbii, vorbită și scrisă cu degetul dactilografei în birourile statului, nu au de niulte ori cu ce să-și a- prindă lampa sub umbra stelelor gratuite, un rând de actori, care nu sunt nici întotdeauna cei mai buni, nici cu mult preferabili scriitorilor chiar mediocri, se bucură de apunamente și subvenții miraculoase. Cocoși răgușiți la rampă, schilodind o operă cântată, rebegiți și ridi- culi, bosumflați și proști, sunt deputații, plătiți împărătește, ai minții românești, silită să accepte valoarea mărfurilor artistice, puse în cir- culație dela Stat. Dela război încoace, n'au făcut avere numai acțio- narii din petrol și gazetarii care au parcurs timiditățile cu pistolul. Grație generozităților cu totul artificiale ale statului — s'au întemeiat proprietăți și capitaluri, furate culturii drepte, pe domeniile nimicii, ale baghetei și ale îngh.itorii cu sonorități aproximative. Evident, nu ne ațingem aci de resortul delicat al artei feminine, care dispune de re- surse suplimentare, în stare să renteze singure o carieră și un mare rezultat.

Cultura românească prezintă la începutul anului nou un bilanț, pentru carte, neasemănat de sterp. Teatrele naționale întrebuințează zeci și sute de actori și cântăreți, cu care statul cheltuiește zeci de milioane și statul nu utilizează în funcțiune de producător pe niciun autor. Niciun minister, nicio Direcție Generală, nicio tipografie de stat, nimic — nu a pus niciodată în buget niciun redactor, niciun scriitor. Scriitorii funcționari, câți sunt, au însărcinări de funcționari, nu de scriitori. Pe când tenorul este plătit ca să cânte, scriitorul nu este sa- larizat ca să scrie. Actorul și cântărețul sunt orientați, păstrați și hră- niți exclusiv ca să joace și să zbiere. Scriitorului nu-i dă Statul cul- tural nici hârția, pe care să tipărească proba unei munci, făcută pentru cultura acestui Stat, pe cheltuială și privații proprii. Statul nu are de răspândit cărți pentru un popor, care interesează pe oamenii po- litici întrucât le poate oferi de-a gata un material sentimental pentru un discurs și întrucât deține votul — și scriitorii nu sunt însărcinați să-și facă meseria lor și să le compuie. Actorul e un factor cultural: scriitorul nu e. Dl Leonard, de pildă, este o personalitate culturală. Gheorghe Coșbuc, de pildă, nu a fost.

Și mai caracteristică pentru halul de potență culturală al conducătorilor noștri de stat este incapacitatea lor de a lua cunoștință de recriminările de felul celor prezente și de ași asimila substanța revendicărilor, ce se fac de ani de zile în scris, de către reprezentanța autorizată ai culturii literare. Ce mai așteaptă în 1927, duhovnicii se lenari ai treburilor publice, ca să introducă în Statul românesc, pe lângă domni actori și amatori de belcanto și scriitorii? Injuria grăjdarului? Misticismul valetului? Bastonul la cap?

T. ARGHEZI

GAZETA RIMATĂ

Parodii neoriginale

Lucian Blaga:

Pașii mei calcă pe
 Ni-
 Sipul
 Ud de
 Ploaie.
 (Am intrat în odaie
 Și
 Mă uit pe
 Geam.)
 Urmele pașilor mei seamănă
 Perfect
 Cu urmele pașilor născutului
 în Nazaret

Sau încă
 Mai
 Bine
 Cu
 Ai
 Domniei sale domnului Ion Sân-
 Giorgiu,
 Poet-iorghist
 Și
 Conferențiar
 Expresionist
 Care

Doartă același număr de
 Ghețe ca
 Și mine Lucian
 Blaga.
 Ceea ce
 Nu dovedește
 Desigur
 Că eu
 Lucian
 Blaga
 Și el Ion Sân-
 Giorgiu
 Ne asemănăm intrucâtva
 Pentru că ne
 Potrivim la
 Ghețe.

Dar, pe când scriu aceste
 Mici
 Versete,
 Simt ceva
 Umblând pe
 Burta mea
 Ca și cum
 Cineva

M'ar gâdili
C'o frunzâ de cactus, de ficus,
Protococus viridis
Or
Fucus vesiculosus
Sau chiar c'un pai
Banal,
Din cele cu care bea zilnic (imi
|pare)

Ion
Minulescu
La Elisée
Vis-à-vis de
Teatrul Na-
Tional.

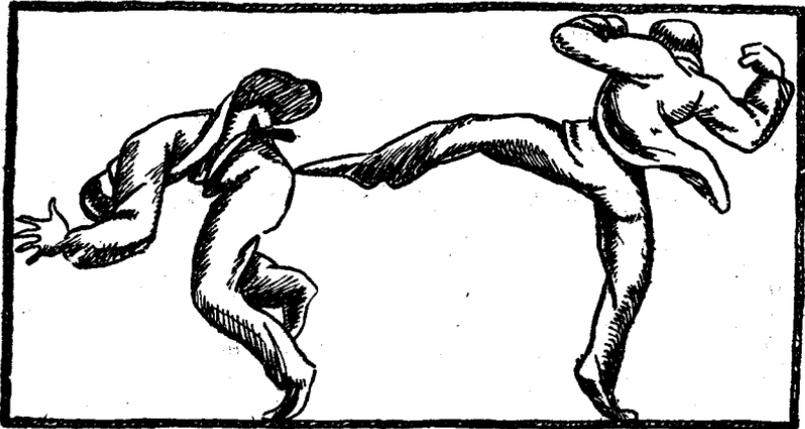
Atunci
M'am așezat pe
Marginea patului

Și
Căutând
Am prins pe
Buric
Un purice mic
Mic
De tot
Foarte mic,
Pe care,
L'am ars la
Lumânare.

Ploaia din streșini cădea pic
Pic.
Un ce a lătrat, pe urmă-a stat.
Apoi
Nimic,
Nimic,
Nimic.

AL. O. TEODOREANU

I N S E M N Ă R I

Partidul celor morți. — Nu știm, dacă mai există vreun român inteligent, care să se informeze asupra situației politice din așa numitele gazete independente de la București. Cu toate că binecunoscuții reporteri de pe strada Sărindar au avantajul, că scrisul lor nu trăește decât o zi, cele șase pagini de minciuni trec apoi la maculatură, și cititorul, apucat de curentul vieții de fiecare clipă, nu se mai gândește să controleze, dacă profețiile honigmanilor se îndeplinesc sau nu.

Priviți ce se întâmplă în momentul de față cu partidul poporului. El a fost declarat mort în oficiile democrației cu rotație, iar d. Kalman Blumenfeld de la *Adevărul*, priceputa călăuză a opiniei publice românești, se silește să-l îngroape în fiecare zi, de teamă că poate n'a murit de tot. De jumătate de an se anunță pe fiecare pagină, cu o stăruință ciudată pentru un asemenea caz de deces, că partidul poporului e

desființat, că partidul poporului se des-
tramă, că partidul poporului nu mai
poate să revină la cârma țării. Pentru
ce atâta osteneală? Niciodată guvernele
românești n'au trecut prin furcile cau-
dine din strada Sărindar. Ba, dacă
ne-am gândi mai bine, ocrotirea ace-
stei Lipscăni a scrisului cotidian a fost
chiar aducătoare de noroc. Dovadă gr-
parea politică a d-lui Iuliu Maniu, pe
care grauerii o susțin din răspuțeri, și
care n'a avut prilejul până acum să-și
pună în valoare priceperea de a îngriji
de treburile publice, mai mult de trei
luni...

Partidul poporului, cam fără voia
brăniștenilor cu pricina, a guvernat țara
de două ori, de la 1920 până astăzi,
în împrejurări destul de dificile, dacă
vă aduceți aminte. A asigurat astfel,
în 1920, consolidarea internă prin re-
stabilirea ordinii și lichidarea guverne-
lor provinciale; a început, în 1926 con-
solidarea externă, prin restabilirea ra-

porturilor normale cu statele occidentale. Forțele sale de realizare sunt și acum intacte. Congresul din acest an, ținut la București, a dovedit-o cu prisosință. Peste două mii de intelectuali din toate părțile României întregite au luat parte la această manifestație de solidaritate a unui organism politic, asupra căruia se proiectează răspunderi grele pentru ziua de mâine. Partidul poporului a arătat, cu acest prilej, că a rămas mai mult decât o forță electorală. El reprezintă o prețioasă necesitate politică, destinată să țină cumpăna dreaptă între dezorientarea național-fărărănistă și tirania liberală, cea dintâi suficient de primejdioasă, cea de-a doua nespuse de antipatică și de impopulară.

Așa fiind, suntem convinși, oricât de mult ar striga *veto* tribunii Honigman, Grauer și Blumenfeld, că ora lui va mai suna...

Afitudini minoritare. — Cititorii gazetelor evreo-maghiare din Ardeal au putut observa, în vremea din urmă, o accentuare subită a obișnuitelor ieșiri agresive împotriva statului și societății românești. Motivul, sau mai bine zis pretextul, acestor violențe de ton trebuie să-l căutăm în recente manifestații de la Cluj și Oradea. Faptele, din toate punctele de vedere, regretabile, săvârșite de câteva grupuri de studenți, s'au transformat în tot atâtea puncte de plecare pentru jicnirea celor mai elementare simțăminte de demnitate românească.

Obrăznicia, până la un punct oarecare, se explică prin încurajările cari vin dela București. Peste capul românilor, Kalman Blumenfeld dela *Adevărul* își dă mâna cu Kalman Rosenfeld dela *Nagyvárad*. Amândoi Kalmanii sunt veri de frați, și, la nevoie, se ajută reciproc.

Pe toate acestea le știm. Dar, poate tocmai de aceea credem nimerit să atra-

gem atenția conducătorilor partidelor minoritare asupra răului serviciu ce li se face prin asemenea atitudini irevertențioase, de pe urma cărora interesele concetățenilor noștri n'au nimic de câștigat. Cazul petrecut deunăzi la primăria din Cluj, — despre care vorbim mai pe larg în altă parte, — ar trebui să-și aibă învățămintele sale. Războindu-se fără niciun rost în ședința consiliului comunal cu studenții, reprezentantul evreimei clujene a alunecat într'un chip cu totul imprudent pe panta exagerărilor, aducând o insultă gratuită însăși ideei naționate.

Cui folosește o asemenea nesocotită ofensivă? Ce au de câștigat minoritățile, prin aceste gesturi de iritantă războială? Și, la urmelor, ce au să impute statului și societății românești? Că au fost sparte câteva vitrine, pentru cari guvernul dă despăgubirile convenite?

Făcându-și toate socotilele, conducătorii minorităților dela noi ar putea să priceapă, că cel mai bun răspuns pentru cele întâmplate e calmarea nervilor și păstrarea unei atitudini de normală cuviință față de așezămintele poporului în mijlocul căruia trăesc. Să-și vadă, deci, de treburile lor, pentrucă lipsa aceasta de respect ar putea să aibe consecințe politice neplăcute. Mai neplăcute, în fond, decât o răsturnare și lesne reparabilă spargere de ferestre.

Urmările legii administrative. — Într'o ședință a consiliului comunal din Cluj, ținută zilele trecute, reprezentantul Uniunii evreilor din Ardeal, d. dr. Tivadar Fischer, a cerut intervertirea ordinii de zi pentru a rosti, inoportun și nejustificat, o cuvântare plină de jicniri și provocațiuni la adresa studențimii universitare, a populației românești și a autorităților statului. D. dr. Fischer se ridica târziu și fără rost împotriva faptelor petrecute la Cluj, după congresul de la Oradea. Cu ce scop? Am fi în-

teles această intervenție într'un loc oficial, dacă negustorii dăunați în împrejurările cunoscute n'ar fi avut toate satisfacțiile. Dar, după câte știu, guvernul a plătit cu dărnicie geamurile sparte; reprezentanții autorizați ai vieții noastre publice au desaprobat, în Parlament și presă, violențele săvârșite, iar justiția a condamnat pe cei dovediți ca vinovați.

Ce mai vor oare minoritarii noștri? Să le cădem în genunchi decâteori fațalitatea ne punc față'n-față? Să ne lăsăm veșnic palmuiți sub loviturile reșoșurilor de o suspectă insistență? Oricât de creștinește ar fi, regretăm, dar nu putem face aceasta...

Și, ce voia d. dr. Fischer, în ședința de la primăria românească a Clujului, vorbind despre „*ciuma naționalismului integral*” și glorificând trecutul de *civism* al acestui oraș?

Faptele sînt prea mult împotriva oricărui scuzei, D. dr. Fischer vorbea, așa cum a vorbit, nu pentru a apăra liniștea și prospera conviețuire a concetățenilor săi. Aceasta a recunoscut-o însuși dsa, afirmând că nu are nimic de reșoșat conducerii orașului. Domnia-sa a vorbit, provocând și bațjocurînd, pentrucă voia să afirme încăodată atotputernicia elementului minoritar în orașele din Ardeal. Și a reușit. Majoritatea noastră șubredă, divizată în mărunte calcule de politică eșectorală, roasă de politicianism și mâncață adânc de rugina urii fratricide, n'a reacționat șub biciul cutezanței. D. dr. Fischer a lovit în plîn și sigur. Legea administrativă îi oferea larg această satisfacție și dsa a știut să folosiască până la epuizare poziția favorabilă, pe care i-o cedasem prin lipsa noastră de pricepere și prevedere legislativă. Căci, trecând peste actul de provocare, petrecut dăunăzi la primăria Clujului, vina nu este a dlui dr. Fischer — care putea să ne provoace tot așa de perfid și din coloanele oficiesului *Uj Kelet* — vina este a ce-

lor, care menșin în stare de aplicare, dovedită nu pentru întâia oară, legea potrivnică intereselor românești din Ardeal și păgubitoare șuveranității statului. Și cătă vreme legea aceasta va dăinui, spre a ne diviza în acțiunea noastră comună pentru românizarea legitimă a orașelor ardelenne înștrăinate, provocațiunile și bațjocurile vor curge șiroi, de la Satu-Mare, de la Arad, de la Brașovul dlor Zerbes și Szelle, de la Târgul-Mureșului dlui Bernadi, ca și de la Clujul dlor Fischer, Kertesz, Ehrenfeld și Lucian.

A murit Valeriu Branisce. — La o vârstă, cînd mai putea să fie încă de folos țării sale, s'a știns deunăzi unul dintre vechii gazetari ardeleni, a cărui activitate pe frontul de luptă al condeciului a fost, pe vremuri, deopotrivă de variată, de fecundă și de îndrăzneată. Valeriu Branisce, după terminarea studiilor univesitare, a fost cătva șimp profesor la Liceul românesc din Brașov. Dar, chemat de alte rosturi în zbuçiumul vieții românești, el a părășit repede catedra, pentru a păși pe arena primejdioasă și plină de răspunderi a ziaristicii, unde s'a cheltuit, apoi, întreaga sa viață.

Primele galoane de luptător cu scrisul pentru cauza națională și le-a căștigat în coloanele *Tribunei* dela Sibiu, apoi trecu la Timișoara, unde a întemeiat ziarul *Dreptatea*, în Bucovina, unde a școs gazeta *Patria*, și, în fine, după șcurte colaborări la *Telegraful Român* și la *Gazeta Transilvaniei* se așeză la Lugoj, legându-și numele definitiv de *Drapelul*, pe care l-a condus până după izbucnirea războiului mondial.

Pentru scrisul său, Valeriu Branisce a făcut în dese rînduri cunoștiință cu temnitele maghiare dela Vaș și Segheșdin, din ghiara cărora nu l'a mîntuit decăt ziua cea mare a libertății naționale depline. După 1 Decembrie 1918,

chiamat în sânul Consiliului dirigent, Valeriu Branisce s'a arătat capabil a trece și pe tărâmul muncii constructive, luând asupra sa organizarea învățământul românesc pe pământul mântuit din robia școalelor lui Apponyi.

Dar, mai presus de orice, prin curajul părerilor sale, prin îndărătnicia cu care s'a legat de masa de redacție, prin suferințele pe cari le-a îndurat dela vitregia stăpânirii dușmane pe urma articolelor sale, Valeriu Branisce reprezintă pentru noi, și credem că va reprezintă și pentru posteritate, tipul gazetarului-mucenic, din a cărui risipire de energie și cheltuială de nevoi s'a ținut, în mare parte, unitatea națională de astăzi.

În semnul unor simțăminte de firească recunoștință pentru memoria celui plecat pentru totdeauna dintre noi, ne plecăm cu pietate în fața mormântului proaspăt deschis.

În aminuirea răposatei. — E vorba, dacă ne dați voie s'o pomenim, e vorba despre libertatea presei. S'ar părea, că subit fosta guvernare a partidului poporului negustoria de știri mincinoase suferise oarecari neplăceri, mai mult sau mai puțin sentimentale. *Lupta* marelui român Emil D. Fagurè fusese confiscată, odată sau de două ori, spre marea dezolare a vânzătorilor de gazete de pe calea Victoriei, obișnuși să strige în fiecare după-amiază cel puțin o veste senzațională, născocită dela a până la z. Ministrul de Interne de pe atunci, d. Octavian Goga, un inamic declarat al scrisului românesc, se purta cu presa democrată ca un adevărat zbir, și lui sârmanul Honigman îi era foarte tare frică...

Iată însă, că partidul poporului a fost îndepărtat dela cârma țării, iar d. Octavian Goga a părăsit ministerul de Interne, spre marea bucurie a tuturor reporterilor de pe strada Sărindar. A fost o frenezie de nedescris. Călăul nu mai

era la postul său. Presa scăpase din obezile spaimci. Libertatea cea mai deplină domnea din nou prin redacțiile independente și rotativele se se învâreau cu o îndoită viteză.

A venit la putere partidul liberal, care din prima zi s'a declarat cel mai îndărjit apărător al libertății complete a tiparului.

De atunci e abia o jumătate de an. Ne uităm în jurul nostru, sub ochii iscoditori ai cenzurci, și ne întrebăm: Unde-i libertatea, la urma urmei chiar mai puțin completă, a tiparului? Și stăm cu urechia ciuită să auzim: Unde sint protestările presei democratice? Nu se vede și nu se aude nimic. Gazetele apar cu pete mari albe, și lui Honigman îi e din nou tot atât de tare frică.

Nu voim să facem proiecții. Nu e meseria noastră. Dar parcă presimțim ziua în care, venind iarăși la guvern partidul poporului și căzând tirania liberală, d. Octavian Goga, zbirul care confiscă gazete, va fi declarat salvatorul libertății presei...

Apelul la străinătate. — Guvernul actual, cu flagrantă sa lipsă de prestigiu, se lovește la fiecare pas de tot felul de încurcături. Incurcături înăuntru, încurcături în afară. Același destin îl urmărește pretutindeni, fie că se găsește în căutarea unei colaborări printre partidele de opoziție, fie că pornește să realizeze un împrumut în străinătate. Destinul său e izolarea.

Nu e lucru de mirare, dacă anumiți exponenți ai partidului național-tărănist caută să profite de această slăbiciune a guvernului moștenit de d. Vintilă Brăfianu, și se avântă dincolo de graniță pentru a răspândi acolo toate argumentele posibile împotriva cărmuirii liberale. În cecece ne privește, rămânem cu totul străini de asemenea procedee, pe cari nu le-am adopta nici în ruptul capului.

Frământările politice din România în-
tregită, ori care ar fi îndreptăţirea lor,
sunt şi rămân o chestiune de familie,
în care nu trebuie să-şi bage nasul nici
amicii dela Londra ai Lordului Rother-
meere, nici patronii cine ştie cărei bănci
dela Berlin. Tendinţa, de a apela la
străinătate pentru a pune rânduială în
treburile de-acasă ni se pare, peste tot,
primejdioasă, iar când se realizează prin
emisari de calibrul dlui Viorel Tilea,
de-adreptul ridicolă...

Să fim însă drepi, şi să recunoaştem
că aceste manifestaţii de răfuială *extra
muros* sunt explicabile prin scăderea
spiritului de autoritate la conducătorii de
astăzi ai României, cari, dovedind in-
tenţia de a se crampona cu orice preţ
de putere, provoacă, la rândul lor, a-
doptarea unor reprobabile mijloace de
luptă.

Nu ştim cum se face, dar, de câte-
ori partidul liberal are în mână sa frâ-
nele statului; aceste tendinţe centrifugale
se repetă, punând în joc temeierile cele
mai elementare ale vieţii noastre de stat.

Să mai tragem concluzii din această
elocventă coincidenţă ?

Un fapt, care n'a existat. — Presa
independentă a Săririndarului, în dorinţa
de a servi cât mai conştiincios opinia
publică românească, face în numeroase
apărute la acest început de an, largi
analize asupra activităţii noastre în toate
direcţiile. Şi, fireşte, democratica obiec-
tivitate a acestor ocazionali contabili bi-
lanşieri nu se putea să uite activitatea
politică din anul proaspăt încheiat.

Un bilanţ în cifre şi conturi nu e
uşor de citit pentru curiosul neiniţiat în
tainele ştiinţei contabile. Nu tot astfel
credem că poate să fie un bilanţ făcut
după toate regulile compoziţiei, învăţate
în cele 4—5 ore pe săptămână de
limba română, ale cursului inferior de
liceu. Totuşi, citim şi recitim bilanţele-
savant construite ale presii din strada
Săririndar şi zădarnic încercăm să ne
dăm seama de faptele politice ale tre-
cutului aşa de recent trăit. Fapte, pe
cari le ştim bine că au existat, sint
trecute cu abilitate în conturi cu titula-
tură flexibilă, cum ar fi contul „cheltui-
lilor generale” şi al „speselor neprevă-
zute” într'un bilanţ comercial; iar alte
fapte, pe cari li-am văzut producându-
se în toată micimea lor trecătoare, apar
umflăte ca dividendele nefireşti ale unei
intreprinderi falimentare.

Iată de exemplu bilanţul politic al
unui cunoscut ziar democratic. Anul
trecut se distinge prin două perioade
parlamentare (aşa-e!) din cari, cea de-
la începutul anului, adică cea a guver-
nului Averescu, palidă şi fără impor-
tanţă, n'a dat nimic vrednic de reţinut.

Ori, după câte ştim, pentru a nu ne
aduce aminte decât de un singur fapt,
în această „palidă” perioadă parlamen-
tară s'a făcut pare-ni-se ratificarea con-
venţiei încheiată cu Italia, pentru recu-
noaşterea tratatului de alipire a Basa-
rabiei. „Operaţia”, pentru a ne menşine
în limbajul bancar, e prea groasă pen-
truca lipsa ei dintr'un bilanţ cinstit în-
cheiat să nu fie suspectă. Si oare ce
pătesc bilanşierii, cari fac astfel de scă-
pări din vedere ?